

Utenriksministerens tale på frigjørings- og veterandagen 8. mai 2026

Sjekkes mot fremføring

Kjære alle sammen,

Det er en stor glede for meg å få være her med dere også i år på 8. mai-feiring, vår frigjøringsdag og veterandag.

Dette er dagen vi minnes frigjøringen fra en brutal okkupasjon, og alle dem som gjorde vår frihet mulig. Samtidig er det dagen vi hedrer våre veteraner. De som har tjenestegjort for Norge, både under andre verdenskrig og i årene etter 1945.

Her på Bygdøynes hedrer vi dem alle, men helt spesielt våre krigsseilere.

Ingenting er mer verdifullt enn fred og frihet.

Dessverre må vi også markere årets 8. mai med krig i Europa som bakteppe. Russlands krig mot Ukraina er den første stormaktskrigen på vårt kontinent siden andre verdenskrig.

Krigen er sjokkerende i sin brutalitet, og den har vekket Europa fra det mange har kalt «den dype freden».

Samtidig ser vi også alvorlige konflikter i Midtøsten og i Sudan.

Antallet kriger og konflikter i verden er økende. Den positive utviklingen som begynte med Berlinmurens fall har snudd.

Menneskerettighetene brytes daglig. Krigshandlinger, lidelse og brudd på folkeretten preger hverdagen for millioner av mennesker.

Og husk dette: Oppgjøret med andre verdenskrig ga oss den moderne folkeretten. Formet av folk som hadde opplevd menneskehetens største katastrofe i moderne tid på kroppen. Den forbød krig, bortsett fra i selvforsvar. Den slo fast at alle mennesker skal ha de samme rettighetene, og den prediket felles løsninger på felles utfordringer.

At alt dette nå utfordres, også av noen av klodens ledende makter, er dypt urovekkende. Det er ikke den verdenen vi håpet på, eller den vi ønsket oss.

I en mer uforutsigbar verden må vi være forberedt på å beskytte det vi verdsetter mest: vår frihet, vårt demokrati og vår sikkerhet. Det betyr at vi må styrke beredskapen og være forberedt også på det vi aller helst vil unngå – krig og konflikt.

Derfor har vi samlet oss om et historisk forsvarsløft. Regjeringen og et samlet Storting står sammen om å styrke Norges forsvarsevne.

Budskapet «Aldri mer 9. april» er ikke bare et historisk uttrykk, det er høyst aktuelt.

I år markerer vi også totalforsvarets år, med særlig vekt på samarbeidet mellom det sivile og det militære.

Men dette samarbeidet er ikke nytt. Under andre verdenskrig var nettopp dette samspillet avgjørende.

Krigsseilerne er et sterkt symbol på totalforsvaret. Sammen med motstandsbevegelsen, «gutta på skauen», og mange andre, sto de opp mot okkupasjonsmakten. De visste godt hva de kjempet mot, og hva de kjempet for.

«En sjøens helt» skrev Jon Michelet om krigsseileren – og det med god grunn.

Krigsseilerne brukte sin yrkeskunnskap og vår store handelsflåte til å gjøre en livsviktig innsats i farefulle vann mot en brutal fiende. For oss og for våre allierte. De bidro direkte til at friheten vant over mørket i 1945.

Vi er dem evig takknemlige. Og vi vet at motstanden kostet.

Mange mistet livet. Enda flere levde med store belastninger på kropp og sinn.

Også sivilsamfunnet hjemme i Norge ble rammet – med knapphet på mat og klær, og en overhengende frykt for seg, for sine og for landet.

Krigen rammet særlig Norges jødiske befolkning. Behandlingen av dem vil for alltid være en skamlett i vår historie. Her må vi bare være ærlige – det var ikke bare tyskere og troende norske nazister som sviktet våre jøder den gangen. Å forstå at ondskap også kan komme innenfra, er en viktig erkjennelse for oss alle.

Samtidig må vi aldri glemme dem som risikerte alt for å hjelpe sine medmennesker i sikkerhet. Mange handlet jo helt rett – med all den risiko det innebar.

Disse menneskene må stå som inspirasjon for oss i dagens utenrikspolitiske situasjon.

I møte med nærmest daglige menneskerettighetsbrudd ute i verden må vi ikke glemme medmenneskeligheten.

Vi skylder nemlig vår frihet, vårt demokrati og vår rettsstat til innsatsen fra enkeltmennesker og fellesskap som sto opp for medmenneskeligheten da det gjaldt som mest.

Norge har også i dag et ansvar for å bidra til en verden der medmenneskeligheten, gjennom menneskerettigheter, respekteres og opprettholdes.

Det handler om å sikre at det vi kjempet for under andre verdenskrig ikke går tapt.

Dagen i dag er også Norges veterandag.

Siden 1947 har over 100 000 nordmenn deltatt i internasjonale operasjoner i mer enn 40 land. Fra Europa, via Midtøsten og til Afrika, har de bidratt til fred og stabilitet.

Dette er vi stolte av. Og vi er stolte av menneskene bak innsatsen.

Dette er vår tids veteraner. Vår tids forkjempere for frihet og demokrati – vår tids krigsseilere.

Våre opprettholdere av medmenneskeligheten.

Vi ser også hvordan denne innsatsen utspiller seg helt konkret i vår egen tid. I Camp Jomsborg i Polen bidrar norske soldater akkurat nå til å trene ukrainske styrker.

Det gjør sterkt inntrykk å vite at mange av disse ukrainske styrkene reiser rett fra trening til frontlinjen. De kjemper i Ukrainas forsvarskamp. For sin frihet og sitt land, men også for verdier vi selv bygger vårt eget samfunn på.

Denne innsatsen viser at vår støtte til Ukraina ikke bare er i ord, men konkret og betydningsfull handling. Norge bidrar, sammen med våre allierte, til å styrke Ukrainas evne til å forsvare seg selv, og dermed også sikkerheten i Europa.

Å fremme menneskerettigheter og demokrati vil alltid være en kjerne i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Det er derfor støtten til Ukraina er så viktig. Fordi vi vet hva som står på spill når aggresjon vinner frem.

8. mai minner oss om at frihet aldri kan tas for gitt. Den må forsvares hver dag. Ja, hver dag. Også i tider med dyp fred.

Nå er den dype freden over.

Når verden rundt oss igjen er urolig, blir det ekstra viktig å holde fast ved det som betyr mest: hva vårt samfunn står for, og motet som kreves for å stå opp for det i møte med mørke krefter.

Betydningen av samhold. Ikke at alle skal mene det samme, tvert imot: demokratiet dreier seg jo om å håndtere uenighet. Men samhold om det grunnleggende, om prinsippene og verdiene som forener oss, og ikke minst om spillereglene i demokratiet. Og om betydningen av å lytte til hverandre.

Vi skal aldri slutte å kjempe for det som er rett, akkurat slik krigsseilerne gjorde, akkurat slik våre veteraner gjør i dag.

Vi skylder dem alle en stor takk.

Takk til alle veteraner.

Takk til alle som bidrar til en bedre og friere verden.

Gratulerer med frigjøringsdagen.

Gratulerer med 8. mai.